

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۲۷۶ / ۱۳۷

جاذبه های عرفانی معماری اسلامی

تالیف:

محمد زمانی - مرتضی تکلونی

سرشناسه	: زمانی، محمد، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: جاذبه‌های عرفانی معماری اسلامی / تالیف محمد زمانی، مرتضی تکلویی.
مشخصات نشر	: تهران: روشنگران امروز، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۶ ص.: مصور.
شابک	: 978-600-7716-36-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۸۶.
موضوع	: عرفان و هنر
موضوع	: معماری اسلامی
موضوع	: هنر اسلامی
شناسه افزوده	: تکلویی، مرتضی، ۱۳۴۹ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ز ۴ ع / ۷۲ N
رده بندی دیویی	: ۷ / ۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۳۷۶۹

جاذبه‌های عرفانی معماری اسلامی

مؤلفان: محمد زمانی - مرتضی تکلویی

ناشر: روشنگران امروز

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۱۶-۳۶-۶

ISBN: 978-600-7716-36-6

نشانی: تهران - بلوار کشاورز غربی - شماره ۳۱۴ - طبقه همکف

تلفن: ۶۶۹۴۰۷۰۷ - همراه: ۰۹۱۲۷۷۳۹۶۸۰ - ۰۹۱۲۳۵۷۵۲۴۱

فهرست:

۷	مقدمه
۱۰	کلیات عرفان و تصوف
۱۳	عوامل در نگاه عرفان اسلامی
۱۷	عرفان و معماری
۲۰	معماری الهی
۲۳	معماری سبز و لمبعت گرا
۲۹	ایده اساسی
۳۰	معماری کیهانی اسلام قبل از دریا
۳۴	هندسه جاودانه
۳۷	شبهات کار معمار با خداوند
۳۸	نقش خداوند در آفرینش و حفاظت از جهان
۴۱	مطلق گرایی و نسبیت گرایی در حکمت الهی
۴۳	جایگاه حس و عقل در عرفان اسلامی
۵۰	تعریف زیبایی و انواع آن
۶۱	صفات نکوهیده هنر در عرفان اسلامی
۶۴	مراتب موجودات
۶۶	سیر انفسی انسان در عالم آفرینش
۶۹	ابعاد وجودی انسان
۷۳	تأثیر معنا بر رفتار انسان
۷۵	نصیر گرایی انسان به عنوان ابزار خلقت
۷۷	نیازهای معماری دنیایی انسان
۸۳	لزوم معماری در سیر آفرینش انسان

۸۵	مقایسه تطبیقی انسان و معماری
۸۸	تفاوت ابداع و انشاء و خلق و تصویرگری در نظام آفرینش
۹۲	جنس آفرینش و معماری توسط انسان
۹۵	جنبه‌های مادی و معنوی فضای معماری
۹۷	اسماء و صفات الهی و تأثیرات آن بر ایجاد معماری
۹۹	اعداد جاودانه
۱۰۱	آیات قرآن و معماری
۱۱۵	اسلام و مجسمه سازی و نقاشی
۱۲۴	معماری و قانون و جغرافیا
۱۲۷	انواع فرم در معماری اسلامی
۱۳۵	خلاقیت در معماری
۱۴۰	فرم - عملکرد - معنا
۱۵۳	آینده معماری جهان بر اساس عرفان
۱۵۶	نگاه همه جانبه عرفان اسلامی بر معماری
۱۵۸	هنر آیینی کاری و گره چینی و فراکتال
۱۶۵	نقد عارفانه مکاتب معماری

عرفان، به معنای شناخت، شاخه‌ای از معرفت هستی‌شناسی است مَن عَرَفَهُ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَهُ رَبَّهُ (حضرت علی علیه السلام - شرح غررالحکم و دررالکلم، عبدالواحد بن محمد تمیمی، ص ۲۳۲)، هر کس خود را شناخت، خدا را شناخته است. شناخت و تدبیر آنقدر در مکتب اسلام، مهم است که در آیات بسیاری به آن توجه شده است.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا؟ (سوره محمد - آیه ۲۴)

آیا در قرآن نمی‌اندیشند! تا حقایق را بفهمند! یا بر دل هایشان قفل‌هایی قرار دارد؟

تدبیر در جهان، راستی کشف و رسیدن به مقصود خلقت می‌گردد. انسان بر خلاف موجودات دیگر، دارای فوه عاقله است و این عقل، بار گرانمایی است که به دیگر موجودات زمینی داده نشده است. او می‌تواند یاد بگیرد و یاد بدهد. کلاس و مکتب و مدرسه از ابتدای خلقت، برای انسان گذاشته شد زمانی که قابیل - فرزند حضرت آدم - هابیل را کشت و نمی‌دانست با جنازه برادر چه کند خداوند کلاغی را فرستاد و به او دفن جنازه را، آموزش داد.

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِيهِمْ... يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُنَاقِشَ سُوءَ آخِي... فَاصْبِرْ مِنْ أَمْرِ السَّاعَةِ (سوره المائدة - آیه ۳)

نهایتاً ادر کنار جسد برادرش سرگردان بود که خدا کلاغی را برای پنهان کردن جسد تا به او نشان دهد چگونه جسد برادرش را پنهان کند. ابا دیدن حرکات کلاغ فریاد زد: وای بر من! آیا عاجز بودم از اینکه مانند این کلاغ باشم تا جسد برادرم را پنهان کنم؟! سرانجام از پشیمانان شد.

عرفان دارای دو شاخه نظری و عملی بوده و هر کدام، پیروان خاص خود را، داشته است. در قرن سوم و پنجم هجری قمری، اوج عرفان را مشاهده می‌کنیم و بعد از آن به دلیل مادی‌گرایی بشر، توجه به آن ضعیف شده و امروزه مشاهدات عرفانی را به صورت کتاب ملاحظه می‌نماییم.

عارف، شخصی است که با تذهیب نفس، توانسته است با عوالم مافوق ارتباط یابد و خود را از اسارت این بدن، جدا نموده است و به مقامی رسیده است که دریچه‌های قلب او، حقایق هستی را می‌بیند و با جبروتیان گفتگو می‌کند و یا با درجه نازله وحی، ارتباط خود را با حقیقت هستی برقرار نموده است. جملات عرفاء در کتاب‌های مختلف، درج شده است و خواندن آن‌ها، فهم عمیقی که از هستی دریافته‌اند را، به مخاطب منتقل می‌کند به دلیل اینکه، این جملات با عالم ثابت بالا مرتبط است لذا در طول تاریخ قدیمی نمی‌شوند و مانند جملات قرآنی و کلام امامان، همواره، راهنمای بشریت می‌باشند. گرچه برخلاف علم فلسفه پسری از این جملات قابل اثبات نیستند و در بین آنها ممکن است مداخلات شیطانی باشد. ما در مجموعه، جملات عرفانی با قلب سلیم، درک شده و یا بواسطه افرادی که به این درجه رسیده‌اند و می‌توانند بر صحت این جملات صحه بگذارند، تائید می‌گردد و استفاده از این شاخه عرفانی می‌تواند، پیوندی بین عالم بالا و عالم پایین ایجاد نماید. از آنجایی که این دنیا بر اساس خرافات عالم بالا، شکل گرفته است و انسان در پیدایش آن جایگاهی نداشته است لذا دانستن هدف حلقه و تاووم این ارتباط، می‌تواند انسان را در گردنه‌های تصمیم سازی، در کلیه امور از جمله معماری یاری رساند. قرآن به عنوان مهمترین منبع عرفانی و سپس روایات پیامبران و ائمه و در مرحله آخر عرفان نظری و عملی سالکان به حق، می‌تواند چراغی باشد، که ظلمت دنیا را با نور ازل روشن نموده و قدرت تمیز و تشخیص انسان را تعالی بخشد.

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ قَاتِلِ الْيَاسِقِينَ (سوره شمس ۹۲)

بگو: همه ستایش‌ها ویژه خداست؛ به زودی نشانه‌های خود را آکه شکست شما و گرفتاری‌های سخت دنیایی و مرگ و عذاب آخرت است! به شما (مشرکان و کافران) نشان خواهد داد، پس آنها را ابه خوبی! خواهید شناخت و پروردگارت از آنچه انجام می‌دهید بی‌خبر نیست

معماری، به عنوان نیاز بشر، در عرفان اسلامی مطرح بوده است. معماری دو جنبه کالبدی و روانی و دوجنبه هنری و صنعت دارد. در بعد روانی و معنوی کنکاش کردن و

جستجو نمودن باعث یافتن نقاط کلیدی معرفتی انسان می شود که با درک آنها می توان نسخه هایی را برای درمان معماری بیمار و روان گسیخته، یافت یا به تحلیل صحیحی از انواع معماری رسید. با اتکاء به یک گنجینه قوی می توان به بررسی معماری پرداخت. اگر در هندسه به پشتوانه قوانین فیثاغورث می توان به ترسیم و تحلیل هندسی مثلث پرداخت یا با دانستن روابط بین اعداد می توان محاسبات پیچیده را انجام داد. در معماری نیز با دانستن اصولی می توان به تجزیه و تحلیل آن پرداخت مگر نه اینکه هر اثری در جای خود دارای ویژگی هایی است که نمی توان آن را انکار کرد. هر رقصی یک حرکت موزون است اما هر حرکت موزونی رقص نیست. هر رکوعی تعظیم در برابر قدرت الهی است اما هر تعظیمی رکوعی برای قدرت الهی نیست. لذا تمایز سره از ناسره در حوزه معماری با توجه به عرفان اسلامی یکی از ابزارهاست که در این مجموعه بکار گرفته شده است تا بتواند از این دیدگاه به بررسی معماری بپردازد. و این دریچه برای کسانی که بدنبال حقیقت، از زاویه اسلام هستند و به قرآن و روایات و عرفان اعتقاد دارند دستگیره ای است که می تواند آنها را در پیمودن این مسیر، کمک کند.